

Bye bye Τζέιν Φόντα!

Η αλγερινής καταγωγής Χουρία Μπουτελτζά είναι μια από τις πιο επιδραστικές μορφές του αποαποικιακού κινήματος στη Γαλλία. Μιλάει από τη θέση του Ιθαγενή, του μετα-αποικιακού υποκειμένου που ζει στην Ευρώπη γενικά, και στη Γαλλία ειδικά. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο «κώδικας για τους ιθαγενείς» της αποικιακής νομοθεσίας, από τον οποίο το κίνημα αντλεί τον χαρακτηρισμό αντιστρέφοντας το «στίγμα», καταργήθηκε το 1946, ενώ ορισμένες του διατάξεις διατηρήθηκαν στην Γαλλική Αλγερία ως την κήρυξη της ανεξαρτησίας της χώρας το 1962.

Το συγκεκριμένο κείμενο είναι η ομιλία της στο φετινό Θερινό Πανεπιστήμιο του [QG décolonial](#), τριήμερο εκδηλώσεων υπό τον τίτλο «Να σκεφτούμε την εξουσία και την ηγεμονία, με τον Φανόν και τον Γκράμσι».

Οι κάποιες περικοπές, που αφορούσαν πολύ ειδικά γαλλικά συμφραζόμενα, έχουν γίνει με την έγκριση της συγγραφέως.

Θέλω να φανταστείτε δύο σκηνές, αληθινές και οι δύο.

Η πρώτη είναι μια κρουαζιέρα στη Μεσόγειο αφιερωμένη στο σεξ. Για να συμμετέχει κανείς σ' αυτή, πρέπει να δώσει κάτι μεταξύ 4.000€ και 14.000€. Εύποροι πελάτες πηγαίνουν να επιδοθούν σε ερωτικές απολαύσεις, να κάνουν όργια εν γνώση και μπροστά στα μάτια όλων των παρευρισκόμενων. Ως εδώ, θα αποφύγω την όποια κριτική. Η κριτική μου έρχεται τη στιγμή που ο Τυνήσιος φίλος που μου μιλάει για αυτό, μου λέει ότι μία από τις εταιρείες που οργανώνουν τέτοιου είδους κρουαζιέρες προσλαμβάνει προσωπικό από την Τυνησία. Σημειώνω ότι στους πελάτες γίνεται ξεκάθαρο ότι οι σωματικές επαφές με το προσωπικό του πλοίου απαγορεύονται αυστηρά. Μπορούμε εν τάχει να υποθέσουμε ότι η πρόβλεψη αυτή είναι γιατί δεν πρέπει να ανακατεύεται η ήρα με το στάχυ. Προφανώς ισχύει, αλλά εγώ πιστεύω ότι ο λόγος μάλλον είναι ότι δεν πρέπει να αποσπάται η προσοχή του πληρώματος, το οποίο είναι εκεί για δουλειά. Δεν είναι ανάγκη να τονίσω ότι οι Τυνήσιοι έρχονται από τον Τρίτο Κόσμο, από αυτό που σήμερα ονομάζουμε παγκόσμιο Νότο, άρα είναι γενικά φτωχοί και μάλιστα πολύ φτωχοί, άρα είναι πιο ευάλωτοι, χαίρουν λιγότερης προστασίας, στερούνται θεμελιώδεις ελευθερίες, παρότι οι αραβικές επαναστάσεις τους έδωσαν μια μικρή ανάσα. Είναι λοιπόν ευκολότερα εκμεταλλεύσιμοι και στο έλεος των εργοδοτών. Έχουν επίσης μουσουλμανική κουλτούρα, κάποιοι μπορεί να είναι θρησκευόμενοι, κάποιοι άλλοι όχι, ανήκουν πάντως σε έναν κόσμο όπου, μεταξύ άλλων, τα σεξουαλικά ήθη είναι σχετικά αυστηρά σε μια κοινωνία που

φιλελευθεροποιείται ως προς την οικονομία αλλά όχι τόσο ως προς τα ήθη.

Σας ζητώ να αναλογιστείτε την ψυχολογική κατάσταση του προσωπικού που φανταζόμαστε αντιμέτωπο με εσωτερικές συγκρούσεις και αμφιθυμίες, όταν από τη μια αντικρίζει με αηδία αυτό που βλέπει αλλά από την άλλη νιώθει ίσως την επιθυμία να συμμετέχει στο όργιο ελευθερίας, έχοντας γνώση ότι το ίδιο δεν γεννά καμία επιθυμία. Ας μπούμε για λίγο στο πετσί αυτής της μερίδας λαού που αφού εκπληρώσει τις εργασιακές της υποχρεώσεις, επιστρέφει στην Τυνησία της μετά Αραβικής Άνοιξης εποχής, η οποία πόρρω απέχει από την τήρηση των επαναστατικών της υποσχέσεων.

Η δεύτερη σκηνή εκτυλίσσεται το 2023, στο Σαιν-Ντενί, σε έναν από τους πιο πολυσύχναστους εμπορικούς δρόμους. Από εκεί ξεκινά μια πορεία ΛΟΑΤΚΙ ακτιβιστών, αποτελούμενη από μη λευκούς που βρίσκονται στην κεφαλή της και έρχονται από το Παρίσι από όλα του τα περίχωρα και από λευκούς που είναι πολυπληθέστεροι από τους μη λευκούς. Στα πεζοδρόμια, οι κάτοικοι της πόλης, μη λευκοί στην πλειονότητά τους, παρακολουθούν σιωπηλά, κάνουν ό,τι έχουν να κάνουν ή αποστρέφουν το βλέμμα. Η σκηνή είναι συγκλονιστική. Δύο κόσμοι βρίσκονται στον ίδιο χώρο αλλά δεν συναντιούνται. Είναι το πρώτο Pride των προαστίων. Πρόθεση των διοργανωτών είναι να «κάνουν ορατές» τις ιδιαιτερότητες της κυριαρχίας που υφίστανται ως προς τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό μέσα σε ένα κοινωνικό σώμα που και το ίδιο υφίσταται κοινωνική και φυλετική κυριαρχία. Είναι αληθινό στοίχημα. Περπατούν σε τεντωμένο σχοινί. Από τη μία, πρέπει να προωθήσουν τη ΛΟΑΤΚΙ ατζέντα στα υποβαθμισμένα προάστια –που θεωρούνται πιο συντηρητικά, για να μην πούμε πιο αντιδραστικά συγκριτικά με τους κατοίκους των μεγάλων αστικών κέντρων– και από την άλλη δεν πρέπει να δώσουν δικαίωμα στη ρατσιστική εργαλειοποίηση της ομοφοβίας των προαστίων. Αυτό το πρώτο Pride είναι ένα τεστ εξού και υπάρχει μεγάλη ανησυχία. Έχει ωστόσο λάβει την υποστήριξη της σοσιαλιστικής δημαρχίας του Σαιν-Ντενί, και αποσπά τον θαυμασμό όλων των Παριζιάνων. Παρεμπιπτόντως, το Pride έχει πάρει άδεια για την πραγματοποίησή του, ενόσω τζαμιά κλείνουν, ιμάμηδες απελαύνονται, οι διαμαρτυρίες ενάντια στην ισλαμοφοβία απαγορεύονται ή καταστέλλονται. Ο Νταρμανέν, που δεν διακρίνεται για τον προοδευτισμό του, δεν επιχειρεί να το απαγορεύσει. Στο υπουργείο Εσωτερικών, τη βλέπουν μάλιστα με καλό μάτι. Το Pride πραγματοποιείται και όλοι, διοργανωτές, αλληλέγγυοι παρατηρητές και το δημαρχείο, νιώθουν ανακούφιση. Όλα πήγαν μια χαρά! Που σημαίνει, δεν συνέβη τίποτα από όσα φοβόμασταν. Κανείς δεν έφαγε ξύλο, κανείς δεν εξυβρίστηκε. Η πορεία δεν γιουχαίστηκε. Πράγμα που αποδεικνύει, λένε οι διοργανωτές, ότι όσοι προωθούν την ισλαμοφοβία κάνουν λάθος, στις γειτονίες δεν υπάρχει τόση ομοφοβία όση λέγεται! Αυτό που σας ζητώ να σκεφτείτε σε αυτή τη δεύτερη σκηνή είναι η κύρια φράση του απολογισμού: «Δεν συνέβη τίποτα».

Πράγματι, και στις δύο σκηνές φαινομενικά δεν συνέβη τίποτα. Το πλήρωμα από την Τυνησία επέστρεψε στα σπίτια του μέχρι την επόμενη κρουαζιέρα, και οι κάτοικοι των προαστίων που παραβρέθηκαν στο Pride πήγαν κι αυτοί ήσυχα-ήσυχα σπίτια τους. Δεν συνέβη τίποτα. Εγώ πάλι, όταν μου διηγήθηκαν αυτές τις ιστορίες, σκέφτηκα ακριβώς το αντίθετο: κάτι συνέβη. Και επειδή αυτό το

«κάτι» δεν έγινε ορατό ή, πιο σωστά, επειδή παρεμποδίστηκε, δεν σημαίνει ότι δεν συνέβη τίποτα. Θα επανέλθω στο τέλος.

Στο μεταξύ, ανοίγω τον φάκελο Τζέιν Φόντα με το εξής απόσπασμα του Γκυ Οκενγκεμ: «Δεξιοί και αριστεροί, όλοι είναι υπέρ της βόμβας. Όλοι είναι νεοφιλελεύθεροι». Πράγματι, τη δεκαετία του 1980 εγκαθίσταται μια ιδεολογία που συμφιλιώνει τις όμορφες ψυχές και τους καλούς διαχειριστές, συμφιλιώνει τη δεξιά και την αριστερά στη βάση ενός κοινωνικά συντηρητικού προγράμματος, δηλαδή ενός προγράμματος υπεράσπισης των θεσμών και του κοινωνικοοικονομικού συστήματος τυλιγμένου σε έναν ηθικολογικό, ανθρωπιστικό και αντιρατσιστικό λόγο. Πρόκειται για δεξιά διαχείριση με αριστερό περιτύλιγμα. Φεύγουμε από την εποχή της βαριάς, δομημένης ιδεολογίας, όπου υπήρχε αντιπαράθεση μεταξύ συντηρητικών και προοδευτικών και περνάμε σε μια εποχή όπου η σύγκρουση τοποθετείται στο εσωτερικό της δημοκρατικής συναίνεσης, μεταξύ «σκληροπυρηνικών της μαλθακής αριστεράς» –σύμφωνα με την εύστοχη φράση του Σαρτρ– και συντηρητικής δεξιάς. Δεν πρόκειται πλέον για μεταφυσική αντιπαράθεση αλλά για αντιπαράθεση βαθμίδων.

Ο προοδευτισμός, αποσυνδεδεμένος από μια βαριά ιδεολογία, δηλαδή από τον μαρξισμό που τον τοποθετεί στις σχέσεις παραγωγής, μπορεί άνετα να μετατραπεί σε ιδεολογία της κρατικής εξουσίας και να υπηρετεί μια δεξιά, ενδεχομένως και ακροδεξιά, πολιτική όπως το διαπιστώνουμε σήμερα με τον φεμινισμό, τον ομοεθνικισμό, τον φιλοσημιτισμό (1) ή τον πράσινο καπιταλισμό. Ο αφηρημένος αυτός προοδευτισμός συνδέεται στενά με τη νεοφιλελεύθερη στροφή της δεκαετίας του 1980 και την αναδιάρθρωση της διεθνούς κατανομής εργασίας. Δεν είναι τυχαίο ότι κατά την προηγούμενη φάση, τα κινήματα των ομοφυλόφιλων ήταν πολύ πιο επαναστατικά παρά φιλελεύθερα. Σε αυτό το πλαίσιο εμφανίζεται και ανθίζει η μορφή της Τζέιν Φόντα.

Στη Δύση, η Τζέιν Φόντα είναι η εμβληματική μορφή του λευκού προοδευτισμού, του φεμινισμού και της ατομικής ελευθερίας. Φτάνει σε ύψη δημοφιλίας πολύ πέρα από τα όρια των Ηνωμένων Πολιτειών, σε βαθμό που δεν είχε ποτέ επιτευχθεί πριν τη δεκαετία του 1980. Τη στιγμή που η συντηρητική επανάσταση ενσαρκωμένη από τον Ρήγκαν και τη Θάτσερ συναντιέται με το χειραφετητικό κίνημα των γυναικών, η Τζέιν Φόντα καταλήγει έμβλημα της αερόμπικ και της φίτνες. Το ενδιαφέρον με την Τζέιν Φόντα είναι ότι δεν πρόκειται για ένα γλυκανάλατο πρόσωπο της αριστεράς. Αντίθετα, υποστήριξε τους Βιετναμέζους, τους Μαύρους Πάνθηρες, στήριξε τη φεμινιστική και την οικολογική επανάσταση, κατήγγειλε όσο περισσότερο μπορούσε τον αμερικανικό ιμπεριαλισμό και τον ρατσισμό. Μέχρι πρόσφατα δεχόταν συχνά απειλές από δεξιούς Αμερικανούς. Κατά κάποιον τρόπο όμως, όπως ο Σαρτρ δεν κατάφερε να σκοτώσει τον λευκό μέσα του, έτσι και η Τζέιν Φόντα, παρά τις ριζοσπαστικές της θέσεις, αποτυγχάνει να πάρει διαζύγιο από τη λευκότητα της Αμερικής.

✖ Ο Ζαν-Λυκ Γκοντάρ, που ήξερε να διακρίνει τη στιγμή που κάτι συμβαίνει από τη στιγμή που για τα μάτια όλων δεν συμβαίνει τίποτα, είχε διακρίνει τη ρωγμή στην Τζέιν Φόντα. Μετά τη δημοσίευση στον αμερικανικό και στη συνέχεια στον γαλλικό Τύπο της περίφημης φωτογραφίας της στο Βιετνάμ, της απευθύνει μια επιστολή λέγοντας τα εξής: «Αν εξετάσουμε τη σχέση καθαρού/θολού που

εκφράζουν τα δύο αυτά πρόσωπα, διαπιστώνουμε κάτι καταπληκτικό: το πιο καθαρό είναι το θολό πρόσωπο, και το πιο θολό είναι το καθαρό πρόσωπο. Ο Βιετναμέζος έχει το περιθώριο να είναι θολός επειδή είναι καθαρός στην πραγματικότητα εδώ και πολύ καιρό. Ο Αμερικανός είναι υποχρεωμένος να είναι καθαρός (και καθαρά τον υποχρεώνει το θολό του Βιετναμέζου). Ο Αμερικανός είναι υποχρεωμένος να ξεκαθαρίσει τη θολή πραγματικότητά του».

Θέτω λοιπόν το ερώτημα: τι είναι θολό σε αυτή τη φωτογραφία;

Ο Γκοντάρ απαντά: «Το ότι επιτρέπει στην εφημερίδα *L'Express* να την ερμηνεύσει κατά το δοκούν». Η *Express* γράφει ότι η Τζέιν Φόντα μιλάει στους κατοίκους του Ανόι ενώ όπως παρατηρεί ο Γκοντάρ, η ηθοποιός δεν μιλάει, ακούει. Η εφημερίδα, προσθέτει ο Γκοντάρ, μπορεί να πει ψέματα επειδή η φωτογραφία της το επιτρέπει. Εκμεταλλεύεται δηλαδή τη δυνατότητα που της δίνει η φωτογραφία προκειμένου να αποκρύψει το γεγονός ότι η ακτιβίστρια ακούει, γιατί ισχυρίζομενη ότι μιλάει και μάλιστα ότι μιλάει για ειρήνη στο Βιετνάμ, μπορεί να μην πει για ποια ειρήνη πρόκειται. Αν όμως η εφημερίδα μπορεί να το κάνει αυτό, είναι πιθανώς επειδή η αμερικανίδα ηθοποιός αγωνίζεται λέγοντας απλώς: «Ειρήνη στο Βιετνάμ», χωρίς να ρωτάει τι είδους ειρήνη και, κυρίως, τι είδους ειρήνη διεκδικεί στην Αμερική.

Ο Γκοντάρ προτείνει ότι, αντί για τη λεζάντα του *Express* που ισχυρίζεται ότι η Τζέιν Φόντα μιλάει ενώ εκείνη ακούει, θα έπρεπε να έχει μιλήσει ως Αμερικανίδα ηθοποιός, αφού ως τέτοια την είχαν καλέσει οι Βιετναμέζοι, και να πει το εξής: «Στο Βιετνάμ είμαι χαρούμενη γιατί παρά τις βόμβες υπάρχει ελπίδα για επανάσταση. Στην Αμερική, παρά την οικονομική πρόοδο, είμαι λυπημένη γιατί το μέλλον είναι αδιέξοδο». Αυτό γράφει το 1972 και δεν θα μπορούσε να φανταστεί πόσο δίκιο είχε.

Σήμερα, πάνω από 50 χρόνια μετά, ο δυτικός κόσμος βυθίζεται στην αντίδραση ενώ ο προοδευτισμός που ενσάρκωνε η Τζέιν Φόντα υποσχόταν ελευθερία, χειραφέτηση των γυναικών και παγκόσμια ευημερία. Να μερικά παραδείγματα, μπορείτε όμως να προσθέσετε κι άλλα αφού υπάρχουν άπειρα:

Το Ανώτατο Δικαστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών καταργεί τις «θετικές διακρίσεις» στην πρόσβαση στο Πανεπιστήμιο, που υπήρξαν μια από τις σημαντικότερες κατακτήσεις του Κινήματος των Πολιτικών Δικαιωμάτων της δεκαετίας του 1960.

Το Ανώτατο Δικαστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών επέτρεψε σε ορισμένα καταστήματα να αρνούνται να εξυπηρετήσουν πελάτες ΛΟΑΤΚΙ.

Στη Γιούτα ένα νομοσχέδιο απαγορεύει τις σημαίες της υπερηφάνειας στα δημόσια σχολεία, αλλά για εκπαιδευτικούς σκοπούς επιτρέπει τις ναζιστικές.

Στη Βόρεια Καρολίνα, ένας τραμπικός κέρδισε με μεγάλη διαφορά τις προκριματικές για τη θέση του κυβερνήτη. Θεωρεί την ομοφυλοφιλία αρρώστια, τους τρανσέξουαλ δαιμονισμένους και επιτίθεται τακτικά στους Εβραίους, αρνούμενος την εξόντωσή τους από τους ναζί.

Στην Ιταλία, η Τζόρτζια Μελόνι επιτίθεται στις μονογονεϊκές οικογένειες στο όνομα της παραδοσιακής οικογένειας.

Στο Μόντρεαλ πέρυσι σημειώθηκαν σημαντικές συγκρούσεις μεταξύ υποστηρικτών και αντιπάλων των ΛΟΑΤΚΙ δικαιωμάτων, κάτι που θυμίζει τις συγκρούσεις στη Γαλλία στις διαδηλώσεις για τον «γάμο για όλους».

Στη Γερμανία και τη Γαλλία, αντισιωνιστές Εβραίοι διώκονται και η ακροδεξιά γίνεται ευυπόληπτη παρουσιαζόμενη σαν φίλη των Εβραίων, ενώ υποκριτικά κρύβει τον βαθύ αντισημιτισμό της.

Τι να πει κανείς εκτός από: «Μπάι μπάι, Τζέιν Φόντα»; Τι να πει εκτός από: «αντίο, προοδευτικό όνειρο»; Τι να πει στην αριστερά εκτός από: «ας πρόσεχες»; Τι να πει εκτός από: οι σκληροπυρηνικοί της μαλθακής και συμβιβαστικής αριστεράς τα κάνουν σαν τα μούτρα τους;

Η ανάλυση αυτού του βελάζοντος και ανερμάτιστου προοδευτισμού έχει διατυπωθεί εδώ και καιρό. Είναι το ανθρώπινο πρόσωπο της λευκότητας. Δεν εδράζεται σε τίποτα, δεν είναι ούτε απολογισμός της ιστορίας –για παράδειγμα, της γενοκτονικής ίδρυσης των ΗΠΑ, έγκλημα που γοήτευε τους ναζί– ούτε δομική καταγγελία του ιμπεριαλισμού. Παραμένει μονίμως εντός του πλαισίου που το κεφάλαιο έχει ορίσει. Η βάση και ο τρόπος παραγωγής δεν τίθενται ποτέ υπό αμφισβήτηση. Το ίδιο ισχύει και για το φυλετικό σύμβολο που, από τη μία, στηρίζει και εδραιώνει το ιμπεριαλιστικό σχέδιο και, από την άλλη, ενισχύει τον οργανικό δεσμό μεταξύ των λευκών λαϊκών στρωμάτων και του φυλετικού κράτους. Γι' αυτό και εν τέλει η Τζέιν Φόντα δεν αναρωτιέται «τι είδους ειρήνη στο Βιετνάμ».

Για τις μεσαίες και ανώτερες κοινωνικές τάξεις που νοιάζονται να μένουν αριστερές, ο προοδευτισμός δεν είναι παρά ένα ψυχικό συμπλήρωμα. Έβγαλαν κέρδος από τον φιλελευθερισμό, το έπαιξαν αντιρατσιστές και ανεκτικοί, προώθησαν τη σεξουαλική απελευθέρωση και εγκατέλειψαν τα κατώτερα λευκά στρώματα, στα οποία απόμεινε μόνο η υπερηφάνεια της λευκότητας, εφόσον δεν άλλαξε τίποτα απ' ό,τι δομεί τις σχέσεις παραγωγής. Έτσι, ο προοδευτισμός έστρεψε τα λαϊκά στρώματα εναντίον του, μετατρέποντας ένα μέρος τους σε αντικειμενικούς συμμάχους της αντεπανάστασης. Διότι είναι σημαντικό να τονίσουμε πως οι νεοσυντηρητικοί δεν θα ήταν τόσο ισχυροί αν δεν είχαν μεγάλη προλεταριακή βάση.

Πιστεύω ότι η ζωτικότητα της ακροδεξιάς και του φασισμού εξηγείται εν μέρει ως αποτέλεσμα της εκδίκευσης των φτωχών, ιδίως των λευκών αλλά και των μη λευκών, που έφαγαν πόρτα από το πάρτι. Η ταπείνωση τους λειτουργεί ως καύσιμο των πλέον σκοτεινών δυνάμεων που δεν διστάζουν να εκμεταλλευτούν τα αρνητικά συναισθήματα των χαμηλότερων στρωμάτων που από τη δεκαετία του 1980 έχουν αφεθεί στην μοίρα τους. Στο *American Fascists*, ο Chris Hedges εξηγεί ότι στο αμερικανικό χριστιανο-φασιστικό κίνημα, το κοινό χαρακτηριστικό των νεοφερμένων είναι η πλήρης απελπισία, πολλοί δε του εξομολογήθηκαν ότι πριν ενταχθούν στο κίνημα είχαν αυτοκτονικές τάσεις. Με άλλα λόγια, αφού η Νεωτερικότητα τους αφαίρεσε την ικανότητά τους να ανοίξουν πόλεμο με τον πραγματικό ένοχο (τον ιμπεριαλιστικό καπιταλισμό), αφιερώνονται σε ένα φασιστικό πρόταγμα που προσφέρει διέξοδο στο μίσος τους (μια διέξοδο ενδεδυμένη με μια ηθική ψευτο-νομιμοποίηση,

δεδομένου ότι συνδυάζεται με μια θρησκεία) και τους επιτρέπει να φτύνουν κατάμουτρα τους πιο ευάλωτους από τους ίδιους, πιθανώς σε μια απέλπιδα προσπάθεια να ξορκίσουν την γκαντεμιά που θα μπορούσε να τους ρίξει στην ανάλογη θέση.

Είναι ευκαιρία να ξαναδιαβάσουμε τον Ράιχ, ο οποίος ασχολήθηκε με την ψυχική κατάρρευση του γερμανικού προλεταριάτου φέρνοντας την εκλογική νίκη του ναζισμού. Μία από τις σημαντικές του συνεισφορές είναι η διαπίστωση ότι οι αντεπαναστατικές μάζες που κινητοποιήθηκαν ήταν μεσαία στρώματα χτυπημένα από τη φτώχεια και την επισφάλεια λόγω της πληθωριστικής κρίσης της δεκαετίας του 1920. Τα στρώματα αυτά είχαν εγκαταλειφθεί και από την αστική τάξη, με την οποία δεν είχαν κοινά οικονομικά συμφέροντα, και από τον κομμουνισμό, στον οποίο προσάπτει την αδυναμία του να ασχοληθεί με οτιδήποτε άλλο πέρα από τα αντικειμενικά προτύπες της οικονομίας και της κρατικής πολιτικής, παραμελώντας τους «υποκειμενικούς παράγοντες» της ιστορίας, που ενυπάρχουν στην εξέλιξη και τις αντιφάσεις της ιδεολογίας των μαζών.

Ο δε Φουκώ, στον πρόλογο του στην αγγλική μετάφραση του *Αντί-Οιδίποδα*, υποδεικνύει τον φασισμό ως «τον κύριο εχθρό, τον στρατηγικό αντίπαλο», όχι όμως μόνο υπό τη μορφή του ιστορικού φασισμού, του φασισμού του Μουσολίνι και του Χίτλερ «που ήξερε πολύ καλά να χρησιμοποιεί την επιθυμία των μαζών, αλλά και του φασισμού που υπάρχει εντός μας, που στοιχειώνει το μυαλό και τις καθημερινές μας συμπεριφορές, του φασισμού που μας κάνει να αγαπάμε την εξουσία, να επιθυμούμε ακριβώς αυτό που μας κυριαρχεί και μας εκμεταλλεύεται». Όπως λέει ο Ράιχ, το παράξενο δεν είναι ότι κάποιοι κλέβουν και ότι κάποιοι άλλοι απεργούν αλλά μάλλον ότι οι πεινασμένοι δεν κλέβουν πάντα και ότι οι εκμεταλλευόμενοι δεν κάνουν πάντα απεργία. Αρνείται να επικαλεστεί την άγνοια ή τις αυταπάτες των μαζών για να ερμηνεύσει τον φασισμό: οι μάζες δεν εξαπατήθηκαν, επιθύμησαν τον φασισμό σε μια δεδομένη στιγμή, υπό τις δεδομένες συνθήκες. Με βάση αυτές τις προσεγγίσεις θα πρέπει να κατανοήσουμε γιατί οι φτωχοί ψηφίζουν δεξιά, γιατί ο Τραμπ προσελκύει την ψήφο των απόκληρων, ενώ το πιθανότερο είναι να πεθάνουν όσο φτωχοί είναι ήδη.

Εμείς, στο QG décolonial, ξέρουμε γιατί οι φτωχοί Λευκοί έλκονται από την ακροδεξιά, παρότι ο κομμουνισμός ήταν ισχυρός μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η κοινωνία των πολιτών που φώναζε «προλετάριοι όλων των χωρών ενωθείτε» πρόδωσε το πρόταγμα, καταρχήν αρνούμενη να αμφισβητήσει τα ανά τον κόσμο αποικιακά συμφέροντα της Γαλλίας, προδίδοντας συγχρόνως τους μετανάστες προλετάρους που έρχονταν να τους εκμεταλλευτεί η Γαλλία. Φάνηκε να επικεντρώνεται σχεδόν αποκλειστικά στο λευκό προλεταριάτο. Συνδεόμενη όμως οργανικά με την αστική της τάξη και υποτασσόμενη στα ταξικά της συμφέροντα, έχασε σταδιακά το λευκό προλεταριάτο, του οποίου ένα μέρος (ευτυχώς όχι όλο) της γύρισε τελικά την πλάτη.

Ο Mattias Desmet, συγγραφέας του *The psychology of totalitarianism*, περιγράφοντας τις συνθήκες ανάδυσης ενός ολοκληρωτικού καθεστώτος (ατομικισμός, απώλεια νοήματος/πνευματικότητας, απουσία σημείων αναφοράς/συμβολικού συστήματος), αποδεικνύει ότι τα τμήματα της κοινωνίας που το ενστερνίζονται αποζητούν απλώς να «συσπειρωθούν» γύρω από ένα αφήγημα, όσο παραληρηματικό και ανορθολογικό κι αν είναι, το οποίο θα υποδείξει την υποτιθέμενη πηγή

δυσφορίας. Το γεγονός ότι αυτή θα γίνει πιστευτή, θα δώσει τη δυνατότητα στον καθένα να αποδείξει ότι θέτει τις συλλογικές προσδοκίες πάνω από τις προσωπικές του, δημιουργώντας έτσι μια (κίβδηλη) μορφή συλλογικού. Κίβδηλη, γιατί σε ένα ολοκληρωτικό καθεστώς η μοναδική επιτρεπτή σχέση είναι η σχέση μεταξύ καθεστώτος και ατόμου, όχι η σχέση των ατόμων μεταξύ τους. Το γεγονός όμως παραμένει: υπάρχει η ανάγκη να νιώθεις ότι ανήκεις σε κάτι συλλογικό, σε μια κοινότητα.

Όσο για το προλεταριάτο των ιθαγενών, ενώ για μεγάλο διάστημα επρόκειτο στην αριστερά, κατέληξε κι αυτό να απομακρυνθεί από αυτήν εξαιτίας των προδοσιών της δεκαετίας του 1980, του πατερναλισμού και του πελατειακού συστήματος. Μερικοί μάλιστα μετακινήθηκαν προς τα δεξιά. (...) Στις αρχές όμως της δεκαετίας του 1980, οι ιθαγενείς ήταν σχεδόν «χήπηδες». Μέχρι και χοιρινό δήλωναν κάποιοι ότι ήταν έτοιμοι να φάνε! Και στα τέλη πια του 1980, είχε συμβεί το αντίθετο, ένα συντηρητικό Ισλάμ είχε εμφανιστεί.

Εμείς, που εστιάζουμε στην αποαποικιοποίηση ξέρουμε ότι τα μαθήματα αντιρατσισμού δεν μεταμόρφωσαν ποτέ τον κύριο και την κυρία Ταδοπούλου. Ξέρουμε επίσης ότι τα μαθήματα σεξουαλικής ή έμφυλης ανεκτικότητας δεν θα μεταμορφώσουν τους κατοίκους των προαστίων. Όσο θα νιώθουν ανησυχία με τις απανταχού αναταράξεις και όσο η υπαρξιακή τους ασφάλεια δεν θα είναι εγγυημένη, από ένστικτο επιβίωσης δεν θα υποκύψουν σε ένα προοδευτικό σχέδιο που εξυμνεί το άτομο και περιφρονεί το συλλογικό και τα κοινά ακόμα κι αν βασίζονται σε συντηρητικές αξίες. Η πρόταση της δεξιάς ενδέχεται να ανταποκρίνεται περισσότερο στις ανάγκες τους. Ξέρουμε όμως επίσης ότι θα γίνουν η λεία της ίδιας πρότασης. Ποιος, εκτός από τις αποπροσανατολισμένες λαϊκές τάξεις, μπορεί πραγματικά να πιστέψει ότι η μοίρα τους θα βελτιωθεί από μια δεξιά δοσμένη ψυχή τε και σώματι στα συμφέροντα του κεφαλαίου και των αφεντικών;

Ο νεοσυντηρητισμός ηγεμονεύει στη δεξιά, ο φιλελευθερισμός με ανθρώπινο πρόσωπο εξακολουθεί να είναι ζωντανός στην αριστερά αλλά ακόμα και η Ανυπότακτη Γαλλία και μεγάλο μέρος της ακροαριστεράς, που δείχνουν σθένος στα θέματα του ρατσισμού και της ισλαμοφοβίας, της Παλαιστίνης και της αστυνομικής βίας, παραμένουν ισχνές απέναντι στην προοδευτική ιδεολογία και την ατομική χειραφέτηση που είναι κάτι σαν mantra, ένας ανυπέρβλητος ορίζοντας. Και εκεί βρίσκεται ένα μέρος της ασυνεννοησίας μεταξύ ημών, όσων προτάσσουμε την αποαποικιοποίηση και της αριστεράς της ρήξης, που ως προς αυτό παραμένει λευκή και ευρωκεντρική.

Εξηγούμαι: Όταν στις αρχές της δεκαετίας του 2010, ενδιαφερθήκαμε για το φύλο, τη σεξουαλικότητα, το εβραϊκό ζήτημα και τον συστημικό φιλοσημιτισμό (φιλοσιωνισμό), δεν ήταν μόνο επειδή τα ζητήματα μας ενδιέφεραν καθαυτά. Ήταν επειδή προβλέπαμε ότι θα σταθούν εμπόδιο στην ενότητα ενός λαϊκού μετώπου. Ενδιαφερθήκαμε λοιπόν για τα ζητήματα αυτά για τρεις λόγους:

1/ Η ενότητα δεν μπορεί να επιτευχθεί παρά μόνο με τη ριζοσπαστική αριστερά, όσο λευκή κι αν

είναι, επειδή είναι η μόνη αντικαπιταλιστική και ο αντικαπιταλισμός είναι απολύτως επιτακτικός. Η φράση του Sadri Khiari: «Επειδή η αριστερά είναι η προνομιακή μας σύμμαχος, θα είναι και ο πρωταρχικός μας αντίπαλος» αποκτά εδώ όλη της τη σημασία. Έπρεπε να τη μεταλλάξουμε ώστε να γίνει σύμμαχός μας, ιδίως ως προς την αφηρημένα προοδευτική της πλευρά.

2/ Η λευκή αριστερά ανήκει στο λευκό πολιτικό πεδίο. Δεν αρκούσε λοιπόν να είναι αντικαπιταλιστική. Έπρεπε να σπάσει το φυλετικό συμβόλαιο. Έπρεπε να καταπολεμήσει τη δομική της ισλαμοφοβία. Οι χειραφετητικοί αγώνες που ισχύουν για τους λευκούς δεν είναι οικουμενικοί. Το γεγονός ότι οι λευκές γυναίκες καταπιέζονται από την πατριαρχική και καπιταλιστική εξουσία δεν σημαίνει ότι σχηματίζουν μια ομοιογενή ομάδα με τις μη λευκές γυναίκες. Το αντίστοιχο ισχύει και για τους άνδρες. Το γεγονός ότι οι λευκοί ομοφυλόφιλοι, θύματα του ετεροσεξισμού των σύγχρονων εθνών-κρατών, αποφάσισαν να πολιτικοποιήσουν τη σεξουαλικότητά τους στο Παρίσι, το Λονδίνο ή το Σαν Φρανσίσκο, δεν σημαίνει ότι όλοι οι ομοφυλόφιλοι άνθρωποι πρέπει να κάνουν το ίδιο, σε κάθε γωνιά της υφελίου, στο Μπαμάκο, στο Μπακού ή στο Σαιν-Ντενί. Εν ολίγοις, για εμάς ζητούμενο ήταν να αναδείξουμε την ύπαρξη των χωροχρόνων των ιθαγενών, οι οποίοι οργανώνονται βάσει της δικής μας ιστορίας και της δικής μας συνθήκης. Αυτό γέννησε την ιδέα των ασύγχρονων ατζεντών, πράγμα που ακύρωνε και καθιστούσε αναποτελεσματικό το δίπολο προοδευτικός/αντιδραστικός.

Το θεμελιώδες διακύβευμα, εν όψει της ενότητας που προανέφερα, ήταν να κάνουμε την αριστερά να καταλάβει ότι το γεγονός ότι οι ιθαγενείς είναι αντιδραστικοί δεν σημαίνει ότι πρέπει να τους εγκαταλείψει. Ακριβώς επειδή είναι αντιδραστικοί, δεν πρέπει επ' ουδενί να εγκαταλειφθούν σε ιδεολόγους που караδοκούν και θα σπεύσουν να τους στρατολογήσουν. Αν δεν καταφέρουμε να λύσουμε το δίλημμα μεταξύ συντηρητικών και προοδευτικών, δεν θα καταφέρουμε να οικοδομήσουμε καμία ενότητα.

3/ Η υπερβολική επιθυμία εκπολιτισμού των ιθαγενών (γιατί, τι άλλο είναι η προοδευτική ατζέντα εκτός από πρόγραμμα εκπολιτισμού;), θα γεννούσε τέρατα. Είναι αυτό που ονομάσαμε αγριοποίηση των ιθαγενών: περισσότερη ομοφοβία αντί για λιγότερη ομοφοβία, περισσότερος αντισημιτισμός αντί για λιγότερος αντισημιτισμός, περισσότερη φαλλοκρατία αντί για ειρηνικότερες σχέσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Με άλλα λόγια, αυτό που πρέπει να φοβόμαστε είναι το *backlash*. Αυτό που πρέπει να φοβόμαστε είναι η σύμπλευση του φασισμού των από πάνω με τη μνησικακία και τις ματαιώσεις των από κάτω. Αυτό που πρέπει να φοβόμαστε είναι το κατεστημένο να διατηρήσει ή να κατακτήσει την εξουσία εξαιτίας των λυπηρών λαϊκών συναισθημάτων που δεν θα δυσκολευτεί να εκμεταλλευτεί. Στην πραγματικότητα, ήδη αυτό συμβαίνει. Στη Γαλλία και σε παγκόσμια κλίμακα.

Ας επιστρέψουμε όμως στο τυνήσιο πλήρωμα του κρουαζιερόπλοιου. Πέραν του ότι οι σεξο-κρουαζιέρες στη Μεσόγειο δεν είναι μόνο ηθικά σκανδαλώδεις αλλά και δηλωτικές του ρόλου που έχει αποδοθεί στις χώρες του Νότου (δεξαμενή επισφαλών και αναλώσιμων εργαζομένων), επιπλέον έχουν αντίκτυπο στη κοσμοθεωρία τους. Είναι δική μου προβολή, αλλά ισχύει αν λάβει κανείς υπόψη

τις ιδέες που εν γένει χαρακτηρίζουν τις κοινωνίες του παγκόσμιου Νότου. Αν τους ρωτήσετε, για παράδειγμα, τι γνώμη έχουν για τον Πούτιν, θα σας πουν ότι είναι ένα καθησυχαστικό πρότυπο, ενώ ο Δυτικός κόσμος είναι ένα πρότυπο ανησυχητικό και εκφυλισμένο, που έχει καταστρέψει την οικογένεια, εκτός του ότι έχει καταστρέψει το γυναικείο και το ανδρικό φύλο. Ο Πούτιν είναι πραγματικός άντρας! Αν τους πείτε ότι ο Πούτιν είναι τύραννος, θα σας απαντήσουν ότι ο Τραμπ και ο Μακρόν είναι χειρότεροι. Αν τους πείτε ότι εισέβαλε στην Ουκρανία, θα γελάσουν στα μούτρα σας. Δεν γίνεται ο προοδευτισμός να έχει τεθεί στην υπηρεσία του ιμπεριαλισμού και ο φεμοεθνικισμός/ομοεθνικισμός/συστημικός φιλοσημιτισμός (φιλοσιωνισμός) να έχει χρησιμοποιηθεί σαν soft power για να δικαιολογηθούν πόλεμοι, κατοχές, ανθρωπιστικές παρεμβάσεις, και να πιστεύει κανείς ότι αυτού του είδους ο δυτικός ανθρωπισμός θα γίνει δεκτός με ανοιχτές αγκάλες. Επί του προκειμένου, εις βάρος των Ουκρανών που δεν έχουν άλλους συμμάχους πέρα από τους ιμπεριαλιστές.

Όσο για το Pride των προαστίων, αν με είχαν ρωτήσει αν θα θεωρούσα ασφαλές να γίνει στο Σαιν-Ντενί, χωρίς να είμαι μάντης, θα είχα κατευνάσει όλες τις ανησυχίες τους. Θα απαντούσα ότι, κατά πάσα πιθανότητα, δεν θα συμβεί τίποτα, γιατί μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις του 2015 ή τη δολοφονία του καθηγητή Σαμιέλ Πατύ και την εφαρμογή της αντιτρομοκρατικής πολιτικής, τα προάστια βρίσκονται κυριολεκτικά υπό καθεστώς εξαίρεσης. Με αποτέλεσμα οι κάτοικοι να έχουν αδρανοποιηθεί, να έχουν εντελώς φιμωθεί. Ξέρουν ότι η κρατική βία θα τους χιμήξει με το που θα τολμήσουν να εξεγερθούν ή να διαμαρτυρηθούν για την καταστολή. Είναι η κύρια αιτία της μαζικής τους απουσίας από τις διαδηλώσεις για την Παλαιστίνη μετά την 7η Οκτωβρίου. Είναι φανερό ότι στο Pride, το οποίο γενικά κατακρίνουν, δεν θα συνέβαινε τίποτα το δυσάρεστο.

Θέτω το ερώτημα: Ποια είναι τα μεγαλύτερα θύματα; Οι κάτοικοι του Σαιν-Ντενί ή οι διαδηλωτές; Οι ιθαγενείς ΛΟΑΤΚΙ, πρωτεργάτες της πορείας και οι πολυάριθμοι λευκοί υποστηρικτές τους, ή οι κάτοικοι που παρατηρούσαν τους διαδηλωτές να περιδιαβαίνουν στα μέρη τους χωρίς να έχουν το δικαίωμα να τους αμφισβητήσουν (όπως οι δεξιοί καθολικοί είχαν το δικαίωμα να αμφισβητήσουν τον «γάμο για όλους»). Ποιοι είναι τα πραγματικά θύματα; Η μερίδα των ιθαγενών που χαίρει της υποστήριξης των αριστερών πολιτικών δυνάμεων ή εκείνοι που καταδικάζουν τη χειραφέτηση από τα πάνω και που δεν δικαιούνται να διαδηλώνουν για τη Γάζα ή κατά των μπάτσων ή των απελάσεων των ιμάμηδων; Μια διαθεματική ματιά θα απαντήσει: είναι απλό, είναι αυτοί που συσσωρεύουν τις καταπίεσεις. Για παράδειγμα: μια μαύρη, φτωχή και ομοφυλόφιλη γυναίκα.

Η αποαποικιακή απάντηση θα προτείνει τον εξής δρόμο: το ύστατο θύμα αναγνωρίζεται από το γεγονός ότι έχει ενωμένες εναντίον του όλες τις δυνάμεις του λευκού πολιτικού πεδίου, από τους δεδηλωμένους αντιδραστικούς που μισούν συλλήβδην τους ιθαγενείς μέχρι τους προοδευτικούς που κάνουν την κατάλληλη διαλογή από μια δεξαμενή ιθαγενών και διαπρέπουν στην τέχνη του να επιλέγουν τους πιο ταιριαστούς ιθαγενείς στον ανά περίπτωση οικουμενισμό/προοδευτισμό τους. Εκείνο που η υποτιθέμενα επαναστατική τους γραμμή τους εμποδίζει να δουν είναι η απορρόφηση των ΛΟΑΤΚΙ αγώνων από τον κρατικό μηχανισμό και η χρήση τους για την επιβολή του νόμου και της

τάξης στις γειτονιές των προαστίων. Δεν λέω ότι οι ΛΟΑΤΚΙ αγώνες δεν μπορούν να είναι επαναστατικοί (εφόσον έχουν υπάρξει στο παρελθόν) αλλά ότι είναι αφελές να παραβλέπουμε αφενός τον ρόλο που παίζει το κράτος στην εργαλειοποίησή τους ενάντια στους πληθυσμούς των προαστίων και αφετέρου ότι οι προοδευτικοί επέτρεψαν την εξημέρωση τους από μια φιλελεύθερη προσέγγιση της χειραφέτησης εις βάρος μιας επαναστατικής προσέγγισης, ενισχύοντας έτσι το φυλετικό συμβόλαιο και τον οργανικό τους δεσμό με το ολοκληρωμένο κράτος.

Κλείνοντας, θα ήθελα να πω ότι όταν κάποιος λέγεται επαναστάτης ακτιβιστής, όταν έχει την μισότρελη αξίωση να θέλει να αλλάξει τον κόσμο, πρέπει να καλλιεργεί την ευαισθησία του. Όπως έκανε ο Γκοντάρ. Να παραμένεις ευαίσθητος στα της ζωής είναι κεφαλαιώδης αρετή. Η ευαισθησία αυτή δεν έχει καμία σχέση με τον συναισθηματισμό. Για να γίνει κανείς τέτοιος ακτιβιστής, θα πρέπει σχεδόν να έχει μια ευαισθησία ποιητή και να δείχνει επιφύλαξη απέναντι σε κάθε μορφή υπερβολικού ή επιτηδευμένου συναισθήματος. Το λέω γιατί κάθε φορά που ο φιλελευθερισμός κερδίζει έδαφος, παράγει μια ποιότητα συναισθημάτων που μάλλον ανήκουν στο πεδίο του ρόλου και του θεάτρου παρά της πραγματικής ζωής. Το πρόβλημα είναι ότι σε αυτόν τον κόσμο όπου επικρατεί πολύς θόρυβος, όπου όλοι ξετυλίζουν όλο το φάσμα όλων των μορφών συναισθήματος, ξεκινώντας από τα πιο fake, δεν ξέρουμε πια πώς να ξεχωρίσουμε τους ευαίσθητους ανθρώπους. Ο τελευταίος πολύ ευαίσθητος άνθρωπος που εγώ συνάντησα είναι ο Νίκος Πουλαντζάς. Διαβάζεις το *Το κράτος, η εξουσία, ο σοσιαλισμός* και βγαίνεις εξουθενωμένος, τόσο βαρετό είναι, τόσο ξερή, δύσκολη και γυμνή είναι η γραφή του. Έχεις την εντύπωση ότι καταπίνεις πέτρες. Όταν όμως πήρα απόσταση από το βιβλίο, ένιωσα μεγάλη συγκίνηση. Είπα, ο Πουλαντζάς με αγαπάει. Έστυψε το κεφάλι του για να μας εξηγήσει τι είναι το κράτος, για να μας δώσει εργαλεία για να μην μας τη φέρνουνε. Για να πολεμήσουμε αποτελεσματικά. Για να διατηρήσουμε την ελευθερία μας απέναντι στην ανελέητη μηχανή που είναι το καπιταλιστικό κράτος. Κι ενώ ήμουν αντιμέτωπη με μια ψυχρή γραφή, σκεφτόμουν ότι πρέπει να έχεις μεγάλη ευαισθησία για να κάνεις τέτοιο χαμαλίκι και ότι ο Πουλαντζάς, όπως ο Γκράμσι και ο Φανόν, θα είχαν σίγουρα έναν ποιητή να λαγοκοιμάται μέσα τους.

Μετάφραση: Μυρτώ Ράις

Διαβάστε επίσης:

- Houria Bouteldja, *Οι Λευκοί, οι Εβραίοι κι εμείς*, Προς μια πολιτική της επαναστατικής αγάπης, Opportuna, 2022 (μτφ Μυρτώ Ράις)
- [Συνέντευξη στο Marginalia.gr](#) με αφορμή την έκδοση στη Γαλλία του δεύτερου βιβλίου της *Beaufs et Barbares, Le pari du nous* (2023)

1. Ο συστημικός φιλοσημιτισμός είναι μια νέα μορφή αντισημιτισμού, αφού αναμοχλεύει αντισημιτικά στερεότυπα και σε κάθε περίπτωση επισφραγίζει τη λευκή υπεροχή που δικαιούται να γενοκτονεί την Παλαιστίνη.